

Mübariz ABDULLAYEV

4 oktyabr 1994-cü il

Müqayisələr apardıqda Ulu Öndər Heydər Əliyevlə ayrı-ayrı liderlərin dövlət idarəçiliyinə yanaşmalarında bir fərq qırmızı xətt kimi diqqət çəkir. Dünya təcrübəsində onilliklər boyunca müxtəlif institutlar tərəfindən dövlət idarəçiliyi ilə bağlı fərqli nəzəriyyələr işlənib hazırlanıb. Liderlər də əksər hallarda öz fəaliyyətlərini həmin konseptual nəzəriyyələrə əsasən qururlar. Ulu Öndər Heydər Əliyevə gəldikdə isə, Onun idarəçilik fəlsəfəsinin mərkəzində xalqa xidmət və xalqa güvən formulunun dayandığını görürük. Bütün həyatı və fəaliyyəti boyu Azərbaycan naminə etdikləri təsdiqləyir ki, bu böyük şəxsiyyətin amalı xalqa, Vətənə sadiq ürəklə xidmət göstərmək olub. Eyni zamanda, xalqa bəslənən inam və xalqdan gələn dəstək Heydər Əliyev üçün müqayisəyəgəlməz enerji mənəvi, kritik məqamlarda qəti qərarlar qəbul etmək üçün daxili güc amili idi.

4 oktyabra aparan yol

Söhbət 1993-cü ilin 3 oktyabrından 1994-cü ilin 4 oktyabrınadək olan birilik zaman kəsiyindən gedir. 1993-cü il 3 oktyabr tarixində Heydər Əliyev ilk dəfə müstəqil Azərbaycanın Prezidenti seçildi. 1994-cü il 4 oktyabr tarixində isə Ulu Öndər respublikamıza növbəti dövlət çevrilişinə səhndin qarşısını aldı. Gənc müstəqil dövlətimiz üçün müstəsna önəm daşıyan hər iki tarixi hadisəni birləşdirən əsas məqam isə yenə də Heydər-Xalq, Xalq-Heydər hədəfidir.

O dövrə qısa ekskurs edək. Ötən əsrin doxsanıncı illərinin əvvəllərində Azərbaycanda yaşanan hadisələri təhlil etdikdə istər-istəməz respublikamızın XX yüzillikdə ikinci dəfə qazandığı müstəqilliyinin yenidən itirilməsi təhlükəsindən danışmaq məcburiyyətində qalırdıq. 1992-ci ilin yazında respublikamızda qanuni hakimiyyəti zorla devirərək iqtidara gələn AXCP-"Müsavat" cütlüyü cəmi bir il ərzində Azərbaycanı böyük fəlakətə - vətəndaş qarşıdurmasının astanasına gətirib çıxartmışdı. Hadisələr elə cərəyan edirdi ki, kövrək müstəqilliyimizin əldən getməsi tam real idi. Gəncədə ilk qaradaş qanı axıdılmışdı. Belə çətin dönmədə xalq üzünü Naxçıvanda yaşayıb çalışan Heydər Əliyevə tutaraq Onun təkidlə Azərbaycanın siyasi rəhbərliyinə gəlməsini tələb etdi. Heydər Əliyev çətin seçim qarşısında idi. Başqası olsaydı, həmin xaoslu vəziyyətdə həyatını və karyerasını təh-

lükəyə atmaqdan çəkinərək suların durulmasını gözləyirdi. Ancaq söhbət Heydər Əliyevdən gedirdi. Çətinliklərlə üzləşən xalqı ona üz tutmuşdu, güvənmişdi. O, xalqın güvənini, inamının qırılmasını Özü nə rəva görə bilməzdi. Bilmədi də. Bakıya gəlib respublikanın idarəçilik sülkanının arxasına keçməyə razılıq verdi. Ulu Öndər iyunun 9-da Naxçıvandan Bakıya gəldi və iyunun 15-də Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədri seçildi. Bir qədər sonra isə O, Milli Məclisin qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirməyə başladı. Və nəhayət, 1993-cü il 3 oktyabr tarixində ölkədə keçirilən prezident seçkiləri. Həmin gün

landı. İslahatların anonsu verildi. Ermənistanla atəşkəsə nail olundu. 1994-cü il sentyabrın 20-də müstəqil Azərbaycanın həyatında əlamətdar hadisə yaşandı. Ulu Öndər böyük səylə göstərərək beynəlxalq səviyyədə respublikamıza qarşı yaranan inamsızlığı aradan qaldırmağa və transmilli şirkətlərlə Xəzərin Azərbaycan sektorundakı "Azəri", "Çıraq", "Günəşli" yataqlarının birgə işlənməsinə dair "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasına nail oldu.

Heydər Əliyevin müdrikliyi və uzaqgörənliyi sayəsində xaosdan, anarxiyadan qurtulan Azərbaycan böyük yolun başlanğıcında idi. Bir-birinin ardınca görülən işlər, "Əsrin müqaviləsi" Azərbaycanın müstəqilliyi və gələcək inkişafı üçün son dərəcə möhkəm təməllər demək idi. Təbii ki, Heydər Əliyevin Azərbaycana uğurlu rəhbərliyi, ölkədə qanunçuluğun bərqərar olması daxildəki və xaricdəki bir sıra qüvvələrin planlarının pozulması demək idi. Və onlar respublikamızdakı müsbət meyillərə qarşı özlərinin çirkin ssenarilərini işə saldılar. Bu ssenariləri hazırlayanların əsas məqsədi respublikamızda dövlət çevrilişi həyata keçirmək, o cümlə-

tiq cinayət yoluna düşmüş "OMON"-un 30-a qədər döyüşçüsü Respublika Prokurorluğuna hücum etdi. Əməliyyata başçılıq edən Mahir Cavadov həmkarlarına qarşı dözümsüzlük göstərərək vəziyyəti borcunu icra edən respublikanın baş prokurorunu vəhşicəsinə döydü, prokurorluğun binasını zəbt edərək dağıntılar törətdi. Daha sonra isə 40 nəfərlik dəstə ilə Daxili İşlər Nazirliyinə hücum olundu. Amma üsyançılar layiqli cavab

xalqı Prezident Aparatının qarşısına dəvət etdi. Çox keçmədi ki, Prezident Aparatının qarşısı insan selinə qərq oldu. Sosial mənsəyindən asılı olmayaraq insanlar bura gəlib Heydər Əliyevə dəstək verməyi özlərinə mənəvi borc sanırdılar. Həmin gecə bütün Azərbaycan Heydər Əliyevin çağırışı ilə ayağa qalxmışdı.

Ertəsi gün-oktyabrın 5-də daha böyük izdiham-təxminən bir milyon insan "Azadlıq" meydanına toplaşaraq respublikanın müstəqilliyinin, dövlətçiliyimizin qorunmasında Prezident Heydər Əliyevin yanında olduqlarını nümayiş etdirdi. Meydana toplaşanlar qarşısında çıxış edən Ulu Öndər baş verənləri müstəqilliyimizə qarşı qəsd kimi dəyərləndirərək dedi: "Son günlərdə baş vermiş hadisələr Azərbaycanın müstəqilliyini puça çıxarmağa, onu müstəqillik yolundan döndərməyə, bu yolla irəliləyişinin qarşısını almağa, ölkəmizin daxili ictimai-siyasi sabitliyini pozmağa yönəldilmiş əməllərdir. Onu da bilin ki, bu hadisələr, ümumiyyətlə, Azərbaycana dağıtmaq, parçalamaq, ölkəmizi bir dövlət kimi məhv etmək üçün qurulan planların bir hissəsidir. Qoy, hamı bilsin və əmin olsun ki, bu bəd niyyətlərin və bu çirkin planların heç birisi həyata keçməyəcəkdir! Azərbaycan xalqı buna yol verməyəcəkdir! Azərbaycan müstəqil bir dövlət kimi yaşayacaqdır".

Qurban Məmmədov: Heydər Əliyev idarəçilik ensiklopediyasıdır

Beləliklə, müdrik siyasətçi Heydər Əliyev dövlət çevrilişinin qarşısını məhz doğma xalqına güvənməklə aldı. Silahlar işə salınmadı, bir güllə belə atılmadı. Budur Liderin, Prezidentin xalqına güvəninin və Xalqın ona dəstəyinin nəticəsi! Dünya siyasi tarixi bundan öyrənməli və ibrət götürməlidir. Yeri gəlmişkən, o dövrə sinələri döyüb özlərini "lider" sananlar Heydər Əliyevin müdrik gedişindən şoka düşdüklerini etiraf edirdilər. Zamanında Qurban Məmmədov Heydər Əliyevin idarəçilik ensiklopediyası olduğunu bildirirdi. Özüni ana müxalifətin öndəgedəni sayan İsa Qəmbər elə belə də deyirdi: "Heydər Əliyev bizə dərs verdi". Heydər Əliyevdən əvvəl prezident vəzifəsini tutan Əbülfəz Elçibəy isə çiyin-dəşlərini gileyləndirdi ki, lazım gələndə meydanlara heç 300 nəfər də toplaya bilmirlər.

Bütün bu kimi etirafatları nəyin əlamətidir? Onun əlamətidir ki, özlərini "lider" adlandıranlar vəzifəyə gəldikdən sonra xalqın etimadını doğrultmaq barədə düşünmürlər. Çox keçmir ki, onlarla xalq arasında keçilməz sədlər yaranır.

Həmin gecə bütün Azərbaycan ayağa qalxmışdı... Heydər Əliyevin bir çağırışı ilə

insanlar səhər tezdən seçki məntəqələrinə, sözün əsil mənasında, axın etdilər. Bütün ölkə üzrə vətəndaşların yüksək fəallığı şəraitində keçən seçkilərdə səs-lərin 98 faizdən çoxu (98.84 faiz) məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevə verilmişdi. Bu, seçicilərin, xalqın Azərbaycanı idarə etməyə Heydər Əliyevdən başqa heç kimi layiq görmədiklərinin ifadəsi idi.

Seçicilərin mütləq əksəriyyətinin səsini qazanmaq müdrik dövlət xadimi

İsa Qəmbər: Heydər Əliyev bizə dərs verdi

olan Heydər Əliyev üçün yalnız bir lider xoşbəxtliyi deyildi. Ulu Öndər keçirdiyi şərəfli həyat yolunda belə sevinclilərlə çox yaşamışdı. O, sevimli xalqının etimadını qazanmağı Özü üçün həqiqətən böyük xoşbəxtlik sanırdı. Ancaq xalqın inamı, dəstəyi onun üçün daha çox məsuliyyət demək idi. O, Özüne hesabat verirdi: Xalqdan ölkənin müstəqilliyini qorumağa, dövlət idarəçiliyini formalaşdırmağa, dağılmış iqtisadiyyatı bərpa etməyə, sərhədlərin müdafiəsini təşkil etməyə, ərazi bütövlüyünə nail olmağa, inteqrasiyanı sürətləndirməyə, cəmiyyətdə həmrəylik yaratmağa mandat almışam. Xalqın etimadını doğrultmaq, Azərbaycanı gözələnən fəlakətlərdən qorumaq, bu yolda prinsiplilik göstərmək lazımdır. Zaman məhdud, görüləsi işlər çox idi.

Ulu Öndər Heydər Əliyev vaxt itirmədən Azərbaycandan sabahı, müstəqilliyimizin əbədiyaşarlığı üçün müstəsna önəm daşıyan böyük işlərin təməlini qoydu. İlk növbədə, ölkədə anarxiyanın ram edilməsinə, vahid komandanlığa təbə olan ordunun formalaşdırılmasına başlandı. Dövlətçiliyin möhkəmlənməsini hədəfləyən zəruri qərarlar imza-

dən xalqın etimadı ilə seçilən Prezidenti devirmək idi.

Şər qüvvələr tələsirdilər

Belə bədnam ssenarilərin həyata keçirilməsi Azərbaycanın yenidən xaos, qeyri-müəyyənliyə yuvarlanması və müstəqilliyini itirmək təhlükəsi ilə üzləşməsi anlamına gəlirdi. Şər qüvvələr sanki tələsirdilər. "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasından dərhal sonra Milli Təhlükəsizlik Nazirliyinin istintaq təcrüdəndən dövlətə qarşı cinayətlərdə ittiham olunan bir neçə qatı cinayətkar qaçırıldı. Sentaybrın 29-da Azərbaycan Respublikası Ali Soveti sədrinin müavini Afiyəddin Cəlilov və Prezident Rəhimov namərdəsinə qətlə yetirildilər. Daxili İşlər Nazirliyinin Xüsusi Təyinatlı Polis Dəstəsinin fəaliyyəti getdikcə qanunların çərçivəsini daha çox aşırırdı. Bəhs olunan qətilərin istisi ilə "OMON" kimi tanınan həmin dəstənin bir qrup üzvü baş prokurorluğun qərarı ilə həbsə alındı. Bundan sonra "OMON"-a faktiki rəhbərliyi həyata keçirənlər dövlətə qarşı çirkin niyyətlərini açıq müstəvidə sərgiləməyə başladılar. Pozucu qüvvələrin təsiri ilə ar-

alaraq geri çəkildi. Respublika Prokurorluğunun binası "OMON" tərəfindən mühasirəyə alındı. Oktyabrın 4-də Gəncədə Surət Hüseynovun tərəfdarlarından ibarət 300-ə yaxın silahlı adam isə şəhər İcra Hakimiyyəti binasını və başqa strateji obyektləri ələ keçirdi. Eyni zamanda, Bakıda iki hərbi hissənin əsgərləri artilleriya qurğularını Prezident Sarayına, Ali Sovetin və Müdafiə Nazirliyinin binalarına tuşlayıb ömrə mün-təzir dayanmışdı. Aydın görünürdü ki, hadisələr eyni mərkəzdən sinxron qaydada idarə edilir.

Bir güllə belə atılmadan...

Bu cür təleyüklü məqamda hansı addımlar atılmalı idi? Sualın cavabı olaraq ilk ağla gələn versiya belə ola bilərdi: İğtişaz törəmənlərin, dövlət orqanlarının fəaliyyətinə imkan verməyənlərin ram edilməsi üçün qanuni silahlı birləşmələrdən istifadə olunsun. Heydər Əliyev isə Ona xas olan idarəçilik metoduna əl ataraq oktyabrın 4-də axşam saatlarında radio və televiziya vasitəsilə xalqa müraciət ünvanladı. Ulu Öndər öz müraciətində bu ağır gündə hamıdan mətanət, dəyanət, cəsarət, qəhrəmanlıq, namus, qeyrət gözlədiyini bildirdi və